

سؤال- در راه بازگشت از عراق و عتبات عالیات برای نماز مغرب و عشا در مسجدی واقع در ایلام توقف کردیم. که در آن مسجد یک روحانی با چند تن از جوانان آن منطقه مشغول به صحبت درباره مسئله قمار بودند. اما پس از نماز توسط یکی از دوستان این حقیر را نیز وارد بحث نمودند و آن روحانی مسئله را این گونه برای من بیان کرد: بازی کردن با وسایلی همچون: پاسور، بلیارد، منچ و ... تا زمانی که در منطقه و محل زندگی شخص به عنوان قمار استفاده می‌شود، حرام می‌باشد ولی چنانچه در آن منطقه از چنین وسایلی به عنوان قمار استفاده نشود، حالت قمار را از دست می‌دهد و بازی کردن با این وسایل جایز می‌باشد. اما سؤال این حقیر از حضرت عالی: 1. قمار به چه معنایی می‌باشد؟ 2. آیا ادعای از دست دادن حالت قمار در این گونه موارد صحیح است یا خیر؟

جواب- در سوره 2 قرآن کریم آیه 220 آمده است:

«يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا، ...».

(ای پیغمبر!) از تو درباره شراب و قمار (و حکم آن‌ها) می‌پرسند، بگو: در آن‌ها گناهی بزرگ و سودهایی برای مردم است، و گناه هر دو از سودشان بزرگ‌تر است. و در آیه دیگری آمده است:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ».

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! حق این است که شراب و قمار و بت‌های منصوب و تیرهای قرعه (نجس و) پلید و از عمل شیطانند پس از این‌ها دوری کنید امید است که رستگار شوید.

در هر دو آیه سخن از میسر رفته و در تفسیر اهل بیت علیهم السلام همان قمار است.

در آیه سوم: سوره 5 المائده آیات 91 و 92 آمده است:

«إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ».

بدرستی که شیطان می‌خواهد با شراب و قمار در میان شما فتنه و دشمنی افکند و شما را از یاد خدا و نماز باز دارد آیا بس می‌کنید؟

در آیه اول: آن را دارای اثم کبیر و در آیه دوم رجس و از عمل شیطان و امر به اجتناب مؤمنین از آن فرموده است و در آیه سوم اراده شیطان در نوشیدن شراب و عمل قمار را ایجاد دشمنی میان مؤمنین و بغض و کینه و جلوگیری و بازداشت از ذکر و یاد خدا و برپا داشتن نماز ذکر فرموده.

و امام محمد باقر علیه السلام فرمود:

«وَ أَمَّا الْمَيْسِرُ فَالنَّرْدُ وَ الشَّطْرَنْجُ وَ كُلُّ قِمَارٍ مَيْسِرٍ ... كُلُّ هَذَا بَيْعُهُ وَ شِرَاؤُهُ وَ الْإِنْتِفَاعُ بِشَيْءٍ مِنْ هَذَا حَرَامٌ مِنَ اللَّهِ مُحَرَّمٌ وَ هُوَ رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ وَ قَرَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ الْمَيْسِرَ مَعَ الْأَوْثَانِ»^۱.

اما معنای میسر، نرد و شطرنج و هر قماری میسر است ... و تمام این موارد خرید و فروش و هر گونه بهره برداری از این‌ها حرام است؛ از جانب خدا حرام شده و پلید و از کار شیطان است، و خداوند شراب و قمار را قرین بت‌ها قرار داده است. توضیح آن‌که: گناه می‌گساری و قماربازی با بت‌پرستی و کفر ورزیدن به خدا قرین است. و فرمود:

«يَدْخُلُ فِي الْمَيْسِرِ اللَّعِبُ بِالشَّطْرَنْجِ وَ النَّرْدِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ مِنْ أَنْوَاعِ الْقِمَارِ حَتَّى أَنْ لَعِبَ الصَّبِيَّانِ بِالْجَوْزِ مِنَ الْقِمَارِ»^۲.

بازی با شطرنج و نرد و غیر این‌ها از انواع قمار، همه داخل در میسر است، حتی گردوبازی بچه‌ها هم قمار (و از مصادیق میسر) است (و همان حکم را دارد).

و از امام جعفر صادق علیه السلام درباره آیه: «... فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ»ⁱⁱⁱ پرسیده شد که حضرت فرمودند:

«الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ» مقصود شطرنج است و مقصود از «قَوْلَ الزُّورِ» غنا است و نرد شدیدتر از شطرنج است. و فرمود:

«... وَ لَا يَجُوزُ اللَّعِبُ بِالْخَوَاتِيمِ وَالْأَرْبَعَةَ عَشَرَ وَكُلُّ ذَلِكَ وَ أَشْبَاهُهُ قِمَارٌ حَتَّى لَعِبُ الصِّبْيَانِ بِالْجُوزِ هُوَ الْقِمَارُ ...»^{iv}

... و جایز نیست بازی با خواتیم و اربعة عشر و همه آنها و چیزهای دیگری که شبیه آن است قمار می باشد و حتی بازی کودکان با گردو که همان نیز قمار است ...

و امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند:

«... وَ أَمَّا الشَّطْرَنْجُ فَهِيَ الَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: □ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ، □ فَقَوْلُ الزُّورِ الْغَنَاءُ، وَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ عَنْ جَمِيعِ ذَلِكَ لَفِي شُغْلٍ، مَا لَهُ وَ الْمَلَاهِي؟! فَإِنَّ الْمَلَاهِي تَوْرَثُ قَسَاوَةَ الْقَلْبِ، وَ تَوْرَثُ النِّفَاقَ، وَ ...»^v

و اما شطرنج، همان است که خدای عزوجل در مورد آن فرموده است: از پلیدی از بتها (بت پرستی) اجتناب ورزید، و از سخن ناروا دوری کنید و «سخن ناروا» غنا است، و همانا مؤمن از تمامی این کارها به کار دیگر است، مؤمن را چه به آلات لهو، (مؤمن و شطرنج بازی و مطربی؟! زیرا (استعمال) آلات لهو، قساوت قلب می آورد، و دورویی را به یادگار می نهد، و ...

و در کتاب المقتع این بابویه قمی: ص 154 که از کتب متون احادیث است آمده: در تفسیر از اهل بیت علیهم السلام است که:

«أَنَّ الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ الشَّطْرَنْجُ، وَ قَوْلَ الزُّورِ الْغَنَاءُ، ... وَ اجْتَنِبِ الْمَلَاهِي كُلَّهَا، وَاللَّعِبَ بِالْخَوَاتِيمِ وَالْأَرْبَعَةَ عَشَرَ، فَإِنَّ الصَّادِقِينَ □ نَهَوْا عَنْ ذَلِكَ أَجْمَعً».

«الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ» شطرنج و «قَوْلَ الزُّورِ» غنا می باشد ... و از انجام کارهای بیهوده (استعمال آلات موسیقی) بپرهیز، و از بازی کردن با خواتیم و اربعة عشر دوری کن. زیرا امامان راستگو از انجام دادن همه آنها نهی فرموده اند.

و امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند:

«... وَ ذَلِكَ إِنَّمَا حَرَّمَ اللَّهُ الصَّنَاعَةَ الَّتِي هِيَ حَرَامٌ كُلُّنْهَا الَّتِي يَجِيءُ مِنْهَا الْفَسَادُ مَحْضًا نَظِيرَ الْبُرَابِطِ وَ الْمَزَامِيرِ وَ الشَّطْرَنْجِ وَ كُلِّ مَلْهُوٍ بِهِ وَ الصُّلْبَانِ وَ الْأَصْنَامِ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ مِنْ صِنَاعَاتِ الْأَشْرَبَةِ الْحَرَامِ وَ مَا يَكُونُ مِنْهُ وَ فِيهِ الْفَسَادُ مَحْضًا وَ لَا يَكُونُ فِيهِ وَ لَا مِنْهُ شَيْءٌ مِنْ وَجْهِ الصَّلَاحِ فَحَرَامٌ تَعْلِيمُهُ وَ تَعْلُمُهُمْ مِنْهُ وَ الْعَمَلُ بِهِ وَ اخْذُ الْأَجْرِ عَلَيْهِ وَ جَمِيعُ التَّقَلُّبِ فِيهِ مِنْ جَمِيعِ وَجْهِ الْحَرَكَاتِ كُلِّهَا ...»^{vi}

... و خداوند تنها آن صنعت و حرفه ای را تحریم نموده که تماماً حرام است، و منحصر را فساد برانگیز می باشد، نظیر ساختن آلات موسیقی همچون تار، نی، و شطرنج و هر آلت لهوی، و صلیب سازی، و ساختن بت و مانند آن همچون صنعت ساخت نوشابه های حرام و آنچه صلاح و خیری در آن نیست و فساد محض است، و عاری از هر مصرف سودمندی است در این صورت آموزش و آموختن و عمل به آن و دریافت دستمزد بر آن؛ و خلاصه هر گونه تصرف در آنها نامشروع و حرام است، جز آن حرفه ای که در امور صناعات از آن استفاده می شود، ...

و احادیث دیگری که تعمیم داده شده است حرمت بازی نمودن و لهو و سرگرمی با آلات قمار و غیر آلات قمار را، و آنچه را که از آن شخص نقل نموده اید سخنی بی اساس است.

دیگر این که همان آثاری که در بازی با آلات قمار چون شطرنج است، در لهو و بازی با آلات دیگری که برد و باخت دارند مانند بلیارد و آنچه ذکر شد نیز می باشد.

در صریح فرمایش معصومین علیهم السلام است که آنچه برد و باخت و بازی و لهو باشد خواه شطرنج و نرد و اربعة عشر و بازی با گردو و غیره همگی حرام محض می باشد زیرا

آثار سوء در همه آنها می‌باشد خواه با رهان و قمار بر سر چیزی باشد یا نباشد. دیگر این‌که تأسیس این ابزار از جانب کفار برای قمار و برد و باخت و اتلاف عمر و ترویج روحیه سلطه طلبی و قساوت قلب و دوری از ذکر خدا و نماز و آنچه خوبی است می‌باشد، و موافق شیطان رجیم و حزب وی لعنهم الله است. و الله العالم.

-
- i- تفسیر القمی: ج 1 ص 180، تفسیر العیاشی: ج 1 ص 339. وسائل الشیعة: ج 17 ص 321
ب 102 ح 22657، تفسیر البرهان: ج 1 ص 497، تفسیر نور الثقلین: ج 1 ص 669،
بحار الانوار: ج 76 ص 228 ب 98 ح 1.
ii - تفسیر مجمع البیان: ج 3 ص 370.
iii- سوره (22) الحج آیه 31.
iv - فقه منسوب رضوی علیه السلام: ص 284 ح 4، و من لا یحضره الفقیه: ج 4 ص 58
باب حدّ شرب الخمر ح 5093.
v - بحار الانوار: ج 73 ص 356 ب 67 ح 22 و مستدرک الوسائل: ج 13 ص 222 ب 81
ح 3-15188.
vi - تحف العقول: ص 355.